

TIREK Örökségvédelmi és Gyűjteményi Jelentés

Miskolc, 2026. július 10.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

„Akinak drágaköve volt, odaadta az Úr házának a kincseihez, a gérsóni Jehiél felügyelete alá.” (Kronikák első könyve 28,8)

Az egyházi választási ciklus végéhez közeledve illő lenne legalább egy pillanatkép erejéig felvillantani az elmúlt öt év összesített eredményeit is egy bizottsági jelentésben. Az Örökségvédelmi és Gyűjteményi Bizottság tekintetében is érdekes lenne ez, de nem tehetjük, a bizottság ugyanis tavaly ilyenkor nyerte el újra önállóságát, tehát csak egy éve állt fel. Ezúton is megköszönjük az egyházkerület elnökségének és a közgyűlésnek, hogy újra megalakította önálló grémiumként a bizottságot. Az örökségvédelem és a gyűjtemények kérdése a Tiszán innen mindig is nagy hangsúlyt kapott, és országos szinten is irányadó munkát végzett, elég talán Újszászy Kálmán nevére utalnunk. A másik három egyházkerület ma is figyelemmel kíséri a tevékenységünket, valamint a zsinat is, ahol napirenden van a gyűjteményi kérdéskör törvényi szintű szabályozása. Mindezek tudatában a bizottság igyekszik a legnagyobb körültekintéssel működni és segítségére lenni elsősorban kerületünk gyülekezeteinek, de munkánk visszhangja túlmutat majd a kerület határain.

I. Beszámoló a Bizottság munkájáról

A bizottság 2025 őszén és a 2026. június 22-én, Sárospatakon tartott ülésein meghatározta a főbb teendőit, ezek röviden összefoglalva a következők:

1. A bizottság nyomon követi a 2023-as zsinati szabályrendelet törvényszintre emelését, ahhoz elkészíti javaslatait, lehetőség szerint szeretné véleményezni azt elfogadása előtt. A bizottság a készülő törvénytervezet kiegészítéseként (erre a készülő törvény is lehetőség ad) előkészíti egyházkerületi szinten a gyűjteményi kérdésekben az SZMSZ-módosítását, ami a regionális sajátosságokat jobban követi. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy irányelveket fogalmaz meg a klenódiumokra, levéltári és könyvtári anyagokra, valamint az épített

örökségre (ide értve: templomokat, temetőket, haranglábakat, stb.) vonatkozóan. A gyülekezetek tulajdonjogának messzemenő tiszteletben tartása mellett szabályozza a felsorolt örökségek megőrzését, annak módját és lehetőségeit.

2. A bizottság a Tudományos Gyűjtemények bevonásával támogatja a gyülekezetek állományvédelmi, tudományos kutatási, restaurálási törekvéseit (például szakszerű tárolási útmutatót készít a gyülekezetek számára és helyszíni állapotfelméréseket szervez az egyházmegyék közreműködésével).

3. Támogatja az örökségvédelem oktatási dimenzióit

- *teológiai kurzusként*, ez szabályozásra kerül a készülő zsinati törvényben is
- *lelkésztovábbképzés* keretében – kreditek – alapismeretek bokrosítva, szakemberek által előadva, gyakorlati szemlélettel
- *tudományos ismeretterjesztés* keretében gyülekezeteknél
- örökségvédelmi kurzusok a *presbiterképzésben*

4. Az egyházkerület templomainak és védett épületeinek helyzete. Állapotfelmérés. Feladatok súlyozása kizárólag szakmai szempontok alapján. Az épített örökség: a templomok, imatermek, lakóépületek mellett kiterjed a temetőkre, haranglábakra és a templomi bútortartalom védelmére is. A Bizottságban szakmailag felkészült és hitben elkötelezett örökségvédelmi szakemberek, lelkészek, esperesek vesznek részt. A rendelkezésre álló rövid időben megtörtént az irányok kijelölése és az érdemi munka előkészítése, ami reményeink szerint ugyanezzel a lendülettel folytatódhat.

II. Épületek, felújítások

A gyűjteményi beszámoló részeként tekintünk át az épített örökségünkről szóló 2025. évi beszámolót. Az előző években ezt a gazdasági bizottság tekintette át, ezúton is köszönjük nekik és különösen is a főtanácsos úrnak, hogy ezzel is foglalkoztak.

Abaújban a 90 jelentést tevő gyülekezet közül 21 jelezte, hogy valamilyen építési munkát végzett, összesen 121.281.425 millió Ft értékben. (Érdekességképpen: ez a szám az előző „választási évben”, 2022-ben 640 017 614 Ft volt.)

Ezen belül

- templomokra (Göncruszka, Hangács, Hidasnémeti, Komjáti, Nyomár, Rásony, Rudabánya, Szikszó): 11.162.054 Ft
- parókiákra (Alsóvadász, Encs, Hejce, Izsófalva, Szikszó, Szuhogy): 32.049.521 Ft
- gyülekezeti házra (Edelény, Méra, Szendrő, Szinpetri, Szuhogy): 16.960.000 Ft
- egyéb épületre (Baktakék, Edelény, Göncruszka, Vizsoly): 61.109.850 Ft

A beruházások fedezete döntően állami támogatás és egyházkerületi adomány.

Borsod-Gömörben a 98 jegyzőkönyv tanúsága és az előadói jelentés szerint: 2025-ben felújítás volt templomokon összesen 259.568.910.- forint értékben, gyülekezeti házakon 101.969.150.- forint összegben, parókiákon 41.747.971.- forintért, és egyéb 99.653.324.- forint értékben.

Tételes felsorolást a felújítások helyéről ebben az évben nem tartalmazott az egyházmegyei jelentés.

Ha ezt mind összeadjuk, akkor egy félmilliárdos tételt kapunk (502.939.555 Ft)

(Érdekességképpen: ez a szám az előző „választási évben”, 2022-ben 807.234.948 Ft volt.)

Egervölgyén a gyülekezetek feléből nem érkezett be jelentés, ennek okán az egyházmegyei jelentés nem tér ki a felújítások összesítésére.

Zemplénben 56 gyülekezet tett jelentést építési ügyekben, 15 nem, így az összegzés itt megtörtént, de hiányos. Idézet a jelentésből:

„2025-ben 15 gyülekezetben felújítottak 5 templomot, 8 parókiát és 3 gyülekezeti házat, melynek összértéke 80 192 850 forint. Ebből az összegből 50 914 878 forint pályázati pénz.

Templom felújításra fordított összeg: 43 217 736 forint

Parókia felújításra fordított összeg: 30 810 845 forint

Gyülekezeti ház felújítási költség: 6 164 269 forint”

Az összesítés tehát biztosan nem megalapozott a hiányzó adatok miatt, de azért írjuk le: a rendelkezésre álló, beérkezett jelentések szerint összesen 704.413.630 forintot fordítottak gyülekezeteink épületek felújítására 2025-ben.

III. Gyűjteményi beszámoló

A Tudományos Gyűjtemények életében a 2025. év legnagyobb változását az jelentette, hogy a Sárospataki Református Kollégium július 1-vel megújult struktúrában működik. Átalakult a Kollégium, a három tagintézmény nagyobb önállóságot kapott, az ún. „közös ügyek” köre jelentősen szűkült.

Ennek kapcsán az intézmény neve is megváltozott: Tiszáninneri Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei az új elnevezése. Az intézmény mindennapos munkájában, ellátott feladataiban a változás nem okozott fennakadást.

A Gyűjtemények a tárgyévben öt nyertes pályázat keretében összesen 33.808.180 forintot fordíthatott fejlesztésekre.

A Tudományos Gyűjtemények munkatársi létszáma az adott évben 24 főben stabilizálódott. Az intézmény vezetését gyűjteményi igazgatói beosztásban Dr. Dienes Dénes látja el.

A gyűjtemények szakmai munkáját a mellékletként csatolt, 29 oldalas részletes beszámoló mutatja be.

Főtiszteletű Közgyűlés!

Tisztelettel kérem jelentésem elfogadását.

Dr. Dienes Dénes sk.
gyűjteményi igazgató
bizottsági elnök

Egeresi Gábor sk.
múzeumigazgató
bizottsági titkár

Miskolc, 2026. július 10.

Határozati javaslat a Tiszáninneri Református Egyházkerület Szervezeti és Működési Szabályzatának módosításához, a kulturális örökség védelmére vonatkozóan:

Irányelvek az egyházközségi műtárgyak – klenódiумok megőrzésének, védelmének gyakorlatához:

1. A Tiszáninneri Református Egyházkerület területén található egyházközségek úrasztali felszerelése, templomi berendezései, és egyéb, gyülekezettörténeti tárgyai és dokumentumai csak a Tiszáninneri Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeibe kerülhetnek. (A tárgyak nem idegeníthetőek el.)
2. Ha az egyes egyházközségek nem tudják a műtárgyak megfelelő tárolását biztosítani, a Tudományos Gyűjtemények Múzeuma kezdeményezheti azok Múzeumban történő elhelyezését.
3. Az egyházközségek tárgyait a Tudományos Gyűjtemények Múzeuma letétként fogadja, az egyes gyülekezetek tulajdonjogának fenntartása mellett.
4. Az egyházközségek tárgyait szükség esetén, a Gyűjteményi és Örökségvédelmi Bizottság javaslatára restauráltathatja a Gyűjtemény.

Irányelvek az egyházközségekben lévő levéltári és könyvtári dokumentumok megőrzésének, védelmének gyakorlatához:

1. Az egyházközségben lévő levéltárvá érett dokumentumokat megnevezés, évkör és terjedelem feltüntetésével az egyházközségi leltárba fel kell venni. Azokat a levéltári dokumentumokat, amelyek esetében az utolsó bejegyzést követően már eltelt 90 év, mindenképpen érdemes beszolgáltatni az egyházkerület levéltárába.
2. Gondoskodni kell az egyházközségi dokumentumok megfelelő elhelyezéséről és őrzéséről.
3. Lakatlan parókián levéltári dokumentumot nem szabad tárolni.
4. Amennyiben nem a parókián vagy nem a lelkész által lakott ingatlanban tárolják a levéltári dokumentumokat, hanem például a gondnok, harangozó vagy valamelyik gyülekezeti tag otthonában, mindenképpen szükséges egy őrzési átadás-átvételi elismervényt elkészíteni.
5. A parókiális könyvtár őrzési, raktározási és nyilvántartási körülményeire nézve a levéltári dokumentumokra vonatkozó iránymutatás az érvényes.

Irányelvek az ingatlan épített örökség megőrzésének, védelmének gyakorlatához:

1. Egyházkerületünk gyülekezetei és szervezetei számos és különböző jellegű ingatlan vagyonnal rendelkezik (templomok, harangtornyok, parókiák, iskolák, gyülekezeti/közösségi házak, temetők, pincék, stb.) Ezeket a történeti értékkel bíró ingatlanokat az egyházi és világi jogszabályok, valamint a kialakult szokások betartásával, a jó gazda gondosságával szükséges birtokolni, hasznosítani és őrizni, karban tartani és felújítani, függetlenül attól, hogy azok jogilag védettek-e vagy sem.
2. Az egyházközségek és szervezetek felkutatják, és pontos vagyoneleltárba veszik ingatlan vagyonaikat, megismerik annak pontos kiterjedését, határait. Amennyiben vitás kérdések merülnek fel (pl. tulajdonjoggal, ingatlan kiterjedésével, vagy használati joggal kapcsolatban), azt szükség szerint egyházmegyei vagy egyházkerületi jogi segítség igénybevételével, rendezni szükséges.
3. Annak érdekében, hogy a fenntartó vagy felújító munkáink tervezhetőek legyenek, gyülekezeteinknek, ingatlanhasználó szervezeteinknek tisztában kell lenniük a rájuk bízott ingatlanok és ehhez kapcsolódó ingóságok esetleges védettségével (műemléki védelem, helyi védelem, történeti kert, világörökségi védelem, Nemzeti Sírkert részeként fennálló védelem, védett műtárgyak, védett orgonák, harangok, védett természeti terület, stb.). Szükség esetén a védettségek körének tisztázásában a TIREK Gyűjteményi és Örökségvédelmi Bizottsága segítséget nyújt a gyülekezeteknek.
4. Minden egyházközség és ingatlanhasználó rendszeresen kísérelje figyelemmel és dokumentálja a reá bízott műemlék, vagy történeti korú épület(ek) fizikai állapotát, és azok esetleges károsodásait. Célszerű évente minimum egy alkalommal teljes egészében bejárni az ingatlanokat, beleértve pl. a temetők, templomok ritkán látogatott részeit, pincéjét, padlását, tornyát is, fényképes dokumentációt készítve annak állapotáról.
5. Az egyházkerület szakemberei, ill. a TIREK Gyűjteményi és Örökségvédelmi Bizottsága segítik az egyházközségeket műemlék-felújítási, restaurálási feladataik elvégzésében. Fontos, hogy az ingatlanokon korábban elvégzett műemléki kutatások, felújítások, építési-bontási munkák tervanyagai, dokumentációi megőrződjenek, ezáltal alapjai lehessenek egy következő beavatkozás megtervezésének. Ezért javasoljuk, hogy a terveket, (kutatási) dokumentációkat az egyházközségek és ingatlanhasználó szervezetek elkülönítetten, összegyűjtve tárolják. Ugyancsak fontos feladat a templomainkról, egyéb ingatlanjainkról szóló archív anyagok, fotók, stb. folyamatos gyűjtése.